

Obsah

PŘEDMLUVA	12	2.2.1.3.	Komunikace se sestrou – instrumentářkou	26
1. ÚVOD DO PREVENTIVNÍ STOMATOLOGIE (<i>J. Kilian</i>)		2.2.2.	Komunikace v čekárně	26
1.1. Základní poznatky	13	2.3.	Nonverbální komunikace	27
1.2. Definice pojmů	15		Sdělování pohledy	27
1.2.1. Prevence a profylaxe	15		Sdělování výrazem obličeje	27
1.2.2. Zubní kaz	15		Sdělování pohyby	27
1.3. Světová zdravotnická organizace a cíle prevence v oblasti orálního zdraví do roku 2000	18		Sdělování fyzickými postoji	28
Emblém orálního zdraví Světové zdravotnické organizace	18		Sdělování gesty	28
			Sdělování dotykem	28
			Sdělování vzájemným přiblížením či oddálením	28
			Sdělování úpravou zevnějšku	28
2. KOMUNIKACE VE STOMATOLOGII (<i>J. Mareš, V. Hubková</i>)		2.4.	Zvláštnosti komunikace s dětským pacientem	29
2.1. Úvod	21		Postoj dítěte a dospělého ke stomatologickému ošetření	29
2.2. Praktické aspekty komunikace	21		Etapy stomatologického ošetření	30
2.2.1. Komunikace v ordinaci	21	2.5.	Komunikace se starými lidmi	31
2.2.1.1. Komunikace s nemocným	21	2.6.	Komunikace s hendikepovanými osobami	32
Přivítání pacienta	22		Neslyšící pacienti	32
Uklidnění	22		Nevidomí pacienti	33
Vyřízení administrativy	22		Mentálně postižení pacienti	33
Povzbuzení	22		Somaticky postižení pacienti	34
Usazení, uložení do křesla	22	3. ZUBNÍ POVRAK V ETIOLOGII KAZU A PARODONTOPATÍÍ (<i>S. Fialová</i>)		
Kladení otázek	23	3.1.	Úvod	35
Naslouchání a pozorování	23	3.2.	Zubní plak	35
Vyčleňování relevantních informací	23	3.2.1.	Tvorba a vývoj zubního plaku	35
Vyšetřování pacienta a kladení doplňujících otázek	23	3.2.2.	Pelikula	36
Navození důvěry	23	3.2.3.	Tvorba plaku	36
Srozumitelné vysvětlení nálezu a dalšího postupu, aktivizace pacienta a zapojení do spolurozhodování	24	3.2.4.	Organizace plaku	37
Přesvědčování	24	3.3.	Charakteristika plaku podle lokalizace ...	38
Ošetřování pacienta a tlumení strachu a bolesti	24	3.4.	Tvorba zubního kamene	38
Psychosomatické souvislosti pacientových obtíží	24	3.5.	Faktory ovlivňující vývoj plaku	38
Pohotové reagování na změny	24	3.6.	Zralý plak	40
Sdělení výsledku a doporučení	25	3.7.	Patogenita plaku	40
Poučení pacienta	25			
Rozloučení se	25			
2.2.1.2. Komunikace s doprovodem pacienta	25			

3.7.1.	Plak a zubní kaz	40	Absorpce fluoridů	59	
3.7.1.1.	Acidogenita plaku	40	Fluór v krvi	59	
3.7.1.2.	Tvorba extracelulárních polysacharidů	40	Fluór v měkkých tkáních	59	
3.7.1.3.	Tvorba intracelulárních polysacharidů	41	Fluoridy v kostech a zubech	59	
3.7.1.4.	Kariogenní mikroorganismy	41	Exkrece fluoridů ledvinami	59	
	Závěr	41	Exkrece fluoridů slinou	59	
3.7.2.	Plak a onemocnění parodontu	41	4.8.	Prevence zubního kazu fluoridy – metody systémové (endogenní) aplikace	59
3.7.2.1.	Fyzikální vlastnosti plaku	41	4.8.1.	Fluoridace pitné vody	59
3.7.2.2.	Invaze mikroorganismů do tkání	41		Technologie fluoridace vody	60
3.7.2.3.	Rozpustné bakteriální produkty	42		Náklady na fluoridaci vody	61
3.7.2.4.	Specifické patogeny plaku	42	4.8.2.	Fluoridové tablety	61
	Závěr	43	4.8.3.	Fluór a minerální vody	62
			4.8.4.	Fluoridace soli	63
			4.8.5.	Fluoridace mléka	63
4.	VZNIK ZUBNÍHO KAZU A MOŽNOSTI JEHO PREVENCE		4.9.	Prevence (profylaxe) zubního kazu fluoridy – metody místní aplikace	64
	<i>(J. Kilian, S. Fialová, V. Hubková)</i>		4.9.1.	Zubní pasty s fluoridy	64
4.1.	Soudobé názory na vznik zubního kazu	45	4.9.2.	Výplachové metody	65
4.2.	Kaz skloviny	46	4.9.3.	Obkladové metody	65
	Závěr	50	4.9.4.	Aplikace roztoků, gelů, past a laků	65
4.3.	Kaz dentinu	51	4.9.5.	Žvýkáci guma s fluoridy	66
4.4.	Rizika onemocnění zubním kazem	51	5.	DOMÁCÍ ÚSTNÍ HYGIENA	<i>(S. Fialová)</i>
	Mikrobiologické testy	52	5.1.	Úvod	67
	pH sliny	53	5.2.	Hodnocení úrovně ústní hygieny	67
	Kumulace plaku za 24 h – PFRI (Plaque Formation Rate Index)	53	5.2.1.	Seškrabávání plaku	68
4.5.	Diagnostika zubního kazu	53	5.2.2.	Vizuální hodnocení obarvením plaku	68
4.5.1.	Charakteristika iniciální kariézní léze	53	5.2.3.	Indexy ústní hygieny	68
	Podmínky pro včasnou detekci počátečního stadia kazu	53	5.3.	Prostředky domácí péče o ústní hygienu	69
4.5.2.	Diagnostika kazu v jamkách a fisurách	54	5.3.1.	Mechanické prostředky	69
4.5.3.	Diagnostika kazu na aproximálních ploškách	54		Ruční zubní kartáčky	69
	Kazy na korunce zuby	54		Mechanické kartáčky	70
	Kaz na zubním kořeni	54		Doplňkové mechanické prostředky	71
4.5.4.	Diagnostika kazu na hladkých ploškách	54	5.3.2.	Chemické prostředky	72
4.5.5.	Léčba iniciálních kariézních lézí	55		Roztoky	73
	Viditelné hladké plošky	55		Zubní pasty, prášky a gely	74
	Aproximální plošky	55	5.4.	Metody čištění zubů	76
	Jamky a fisury	55	5.4.1.	Metody čištění zubů se zdravým parodontem	76
	Závěr	55	5.4.2.	Metody čištění zubů s nemocným parodontem	77
4.6.	Nový přístup k léčbě zubního kazu	55	5.4.3.	Účinnost čistících metod	77
	Anamnéza	56		Frekvence a doba čištění zubů	78
	Výplně	56	5.5.	Udržování ústní hygieny za ztížených podmínek	79
	Pečtidla (sealanty)	56	5.5.1.	Ústní hygiena u hendikepovaných pacientů	79
	Antimikrobiální prostředky	57	5.5.2.	Ústní hygiena u pacientů s celkovými chorobami	79
	Fluoridové prostředky	57	5.5.3.	Ústní hygiena u pacientů ošetřených ortodontickými přístrojky	80
	Podpůrná terapie	57	5.5.4.	Ústní hygiena u proteticky ošetřených pacientů	80
	Kontrolní návštěvy	57	5.6.	Motivace pacienta	80
4.7.	Fluór v přírodě a jeho význam pro člověka	58	5.7.	Instruktaž pacienta – základní hygienický program	81
	Fluoridy v půdě	58			
	Fluoridy ve vodě	58			
	Fluoridy ve vzduchu	58			
	Fluór v pevné potravě	58			
	Fluoridy v tekuté potravě	58			
	Fluoridy ve farmaceutických výrobcích a jiných zdrojích	58			
	Příjem fluoridů ze vzduchu	58			
	Celkový příjem fluoru člověkem	59			

6. VÝŽIVA A ZUBNÍ KAZ (V. Hubková)

6.1.	Úvod	83
6.2.	Preeruptivní účinek stravy vzhledem k výskytu zubního kazu	83
6.2.1.	Malnutrice	84
6.2.2.	Vitamín D	84
6.2.3.	Poměr kalcia a fosforu	84
6.2.4.	Fluór a další stopové prvky	84
6.3.	Posteruptivní účinek výživy vzhledem k výskytu zubního kazu	84
6.3.1.	Slina a zubní kaz	84
	Umělá slina	85
6.3.2.	Zubní kaz a oligosacharidy	85
	Nízký obsah škodlivých sacharidů	85
	Vysoký obsah škodlivých sacharidů	85
6.3.3.	Zubní kaz a polysacharidy	87
6.3.4.	Zubní kaz a ovoce, ovocné šťávy	87
6.3.5.	Zubní kaz a mléko, sýry a jiné protektivní faktory	87
6.3.6.	Nekariogenní sladidla a zubní kaz	88
6.3.2.	Sladidla s energetickou hodnotou	88
	Sladidla bez energetické hodnoty	89
6.4.	Výživové poradenství v prevenci zubního kazu	90
6.4.1.	Výživové poradenství v prevenci zubního kazu u dětí a mladistvých	90
	Novorozenecký a kojenecký věk (od narození do 1 roku)	90
	Batolecí věk (od 1 do 3 let)	90
	Předškolní věk (od 3 do 6 let)	90
	Školní věk (od 6 do 12 let)	91
	Dospívající mládež (od 13 do 18 let)	91
6.4.2.	Výživové poradenství v prevenci zubního kazu u dospělých	91
	Závěr	91

7. PREVENTIVNÍ PROGRAMY V OBLASTI ORÁLNÍHO ZDRAVÍ (I. Lekešová, J. Kilian)

7.1.	Úvod	93
7.2.	Předpoklady úspěšné realizace preventivního programu zaměřeného na zubní kaz a parodontopatie	93
	Organizační zajištění programu	94
7.3.	Základní program prevence orálních onemocnění	95
7.4.	Doplňkový program prevence orálních onemocnění	95
7.5.	Návrhy preventivních programů	96
7.5.1.	Preventivní program pro děti od 0 do 3 let Základní preventivní program	96
	Doplňkový preventivní program	96
7.5.2.	Preventivní program pro děti od 3 do 6 let	96
	Základní preventivní program	96
	Doplňkový preventivní program	97
7.5.3.	Preventivní program pro děti od 6 do 14 let	97
	Základní kolektivní preventivní program	97
	Doplňkový preventivní program	97

8. PREVENCE VÝVOJOVÝCH POŠKOZENÍ TVRDÝCH ZUBNÍCH TKÁNÍ (J. Handzel)

8.1.	Úvod	99
8.2.	Prevence vývojových defektů tvrdých zubních tkání	100
8.2.1.	Fluoróza skloviny	100
8.2.2.	Opacity skloviny	102
8.2.3.	Hypoplazie skloviny	103
8.2.4.	Vnitřní zbarvení zubů	103
8.2.5.	Amelogenesis imperfecta a dentinogenesis imperfecta	104

9. PREVENCE V ZÁCHOVNÉ STOMATOLOGII (Z. Halačková)

9.1.	Preventivní aspekty při ošetřování zubního kazu	107
9.1.1.	Úvod	107
9.1.2.	Preventivní hlediska při preparaci kavity	107
9.1.3.	Preventivní hlediska při plnění kavit	109
9.1.4.	Preventivní hlediska při konečné úpravě výplní	109
9.2.	Preventivní aspekty při endodontickém ošetření	110

10. PEČETĚNÍ FISUR A JAMEK SKLOVINY (J. Kilian)

10.1.	Úvod	113
10.2.	Postup pečetění	113
	Výběr pacienta	113
	Očištění zubů	114
	Izolace zubů	114
	Leptání skloviny	114
	Opláchnutí skloviny	114
	Reizolace zubů	114
	Osušení naleptané skloviny	115
	Aplikace sealantu	115
	Polymerace pečetidla	115
	Kontrola okluze	115
	Místní fluoridace	115
	Kontrola	115
10.3.	Výběr sealantů	115

11. PREVENTIVNÍ VÝPLNĚ (V. Merglová)

11.1.	Charakteristika preventivních výplní ...	117
11.2.	Indikace preventivních výplní	117
11.3.	Kontraindikace preventivních výplní ...	118
11.4.	Výhody preventivních výplní	118
11.5.	Nevýhody preventivních výplní	118
11.6.	Postup zhotovení preventivní kompozitní výplně	118

Očištění povrchu zubu	118	13.5.	Prevence škod na protézním loži	145
Odstranění kazu	118	13.5.1.	Prevence škod z příčin mechanických ..	145
Zajištění suchého operačního pole	118	13.5.2.	Prevence škod z příčin chemických	146
Aplikace podložky	118	13.5.3.	Prevence alergických projevů	147
Leptání skloviny	119	13.5.4.	Prevence škod z příčin bakteriálních ..	147
Opláchnutí	119	13.6.	Prevence škod na temporomandibulárním	
Reizolace a osušení	119		kloubu a neuromuskulárním systému .	148
Aplikace vazebného činitele («bonding») ..	119	13.6.1.	Funkční vyšetření stomatognátního	
Aplikace molárového kompozitního materiálu .	119		systemu	148
Vytvrzení halogenovým světlem	119		Funkční diagnostika náhrad	149
Aplikace pečetiidla	119	13.6.2.	Prevence funkčních poruch	
Kontrola výplně	119		stomatognátního systému	150
12. MOŽNOSTI PREVENCE				
PARODONTOPATÍÍ (H. Houbová, J. Handzel)				
12.1.	Úvod	121	13.6.2.1.	Dysfunkce s okluzními kontakty
12.2.	Profesionální hygienická péče	121		Parafunkce
12.2.1.	Odstraňování retenčních míst pro plak ..	121		Okluzní interference
12.2.1.1.	Přirozená retenční místa	121	13.6.2.2.	Dysfunkce bez okluzních kontaktů
12.2.1.2.	Uměle vzniklá místa retence plaku	122		(nonokluzní)
12.2.1.3.	Odstraňování zubního mikrobiálního		13.6.3.	Prevence okluzních interferencí
	povlaku a pigmentací exogenního		13.6.3.1.	Zábrusy
	původu	122		Zábrusy předčasných kontaktů v RKP
12.2.1.4.	Odstraňování zubního kamene	122		Zábrusy okluzních překážek
12.2.1.5.	Odontoplastika	124		při lateropulzích
12.2.1.6.	Odstraňování ostatních přirozených		13.6.3.2.	Zábrusy okluzních překážek při protruzi
	nosičů plaku	125		Rekonstrukce artikulační plochy
12.2.1.7.	Odstraňování iatrogenních nox	125		Rekonstrukce okluzním standardem
12.2.2.	Monitorování ústní hygieny a stavu			Rekonstrukce funkční modelací
	parodontu pomocí indexů	126	14. PREVENCE V ORTODONCII (I. Šubrtová)	
12.2.2.1.	Hygienické indexy	126	14.1.	Úvod
12.2.2.2.	Gingivální indexy	128	14.2.	Příčiny ortodontických
12.2.2.3.	CPITN – Community Periodontal Index			nepravidelností
	of Treatment Needs	130	14.2.1.	Dědičnost
12.3.	Prevence parodontitid dětského		14.2.2.	Vlivy působící během intrauterinního
	a dorostového věku	131		vývoje
13. PREVENCE V PROTETICKÉ STOMATOLOGII				
(A. Zicha)				
13.1.	Úvod	135	14.2.2.1.	Teratogeny
13.2.	Prevence škod na tvrdých		14.2.2.2.	Celková onemocnění matky
	zubních tkáních	136	14.2.2.3.	Vývojové vady
13.2.1.	Prevence zubního kazu	136	14.2.3.	Vlivy uplatňující se během
13.2.2.	Prevence mechanické destrukce	137		postnatálního vývoje
13.3.	Prevence poškození zubní dřevě	137	14.2.3.1.	Porodní trauma
13.3.1.	Fyzikální noxy	137	14.2.3.2.	Způsob výživy, kojení nebo podávání
13.3.1.1.	Teplo	137		mléka z láhve
13.3.1.2.	Elektrogalvanismus	138	14.2.3.3.	Zlozvyky
13.3.2.	Chemické noxy	140	14.2.3.4.	Ústní dýchání
13.4.	Prevence škod na závěsném aparátu		14.2.3.5.	Protlačování jazyka, kojenecký
	zubů	140		nebo infantilní typ polykání
13.4.1.	Prevence škod na parodontu původu		14.2.3.6.	Složení stravy
	mechanického	140	14.2.3.7.	Konzistence potravy
13.4.2.	Prevence škod na parodontu		14.2.3.8.	Předčasná ztráta dočasných zubů
	původu biologického	142	14.2.3.9.	Předčasná ztráta stálých zubů
14.4.3.	Prevence škod na marginálním		14.2.3.10.	Zadržena erupce prvních
	parodontu	143		stálých molárů
	Materiál korunky	143	14.2.3.11.	Dystopie zárodku zubu
	Nepřesnost naléhání	143	14.2.3.12.	Úrazy
	Nevhodný tvar korunky	144	14.2.3.13.	Hormonální vlivy
			14.3.	Možnosti postnatální prevence
				ortodontických anomálií
			14.3.1.	Preference kojení před umělou
				výživou kojence z láhve
			14.3.2.	Bránění zlozvykům
			14.3.3.	Potlačování ústního dýchání,
				posilování retního uzávěru úst
			14.3.4.	Omezování vlivu protlačovaného
				jazyka

14.3.5.	Význam správné konzistence potravy . . .	166
14.3.6.	Opatření napomáhající odstranění nuceného obráceného nebo zkříženého skusu	166
14.3.7.	Prevence následků předčasných ztrát dočasných zubů	166
14.3.8.	Prevence následků předčasných ztrát stálých zubů	168
14.3.9.	Včasné regulační výkony při dystopickém uložení zubních zárodků a při zadržené erupci stálých prvních molárů	168
14.3.10.	Včasné regulační výkony při hyperdoncii	169
	Závěr	169

15. STOMATOLOGICKÉ OŠETŘOVÁNÍ A PREVENCE U NEMOCNÝCH S CELKOVÝMI CHOROBAMI (V. Bartáková)

15.1.	Pacienti s HIV infekcí – AIDS	171
15.1.1.	Úvod	171
15.1.2.	Klinický průběh infekce HIV	171
15.1.3.	Základní opatření při ošetřování HIV pozitivních pacientů	172
	Příprava pracoviště	172
	Ochranný oděv	172
	Likvidace odpadků	172
	Poranění ošetřujícího personálu	172
15.1.4.	Péče o pacienty	172
	HIV pozitivní bez klinických příznaků	172
	ARC, AIDS	173
15.2.	Hepatitida B a prevence jejího přenosu ve stomatologické praxi	173
15.3.	Nemocní s chorobami plic	174
15.4.	Nemocní s insuficiencí ledvin	174
15.4.1.	Terminální renální insuficience	174
15.4.2.	Dialýza a transplantace ledvin	175
15.5.	Onemocnění a stavy s endokrinními změnami	175
15.5.1.	Diabetes mellitus	175
15.5.2.	Hypertyreóza	176
15.5.3.	Těhotenství	177
15.6.	Hemoblastózy	177
	Infekce	177
	Krvácení	177
15.7.	Radioterapie v orofaciální oblasti a prevence komplikací	177
15.7.1.	Preventivní extrakce	178
15.7.2.	Extrakce v ozářené oblasti	178
15.7.3.	Péče o ústní dutinu pacienta po radioterapii	178
15.8.	Jiné stavy a choroby, které mohou komplikovat stomatochirurgické výkony	179
15.8.1.	Schizofrenie	179
15.8.2.	Alzheimerova choroba	179
15.8.3.	Prevence infekce u pacientů s endoprotézami kyčelního kloubu	180
15.8.4.	Nemocní s alergickou diatézou	180

Alergie na antibiotika penicilinové řady	180
Alergie na místní anestetika	180
Zásady terapie	181

16. PREVENCE KRVÁCENÍ PŘI STOMATOLOGICKÝCH VÝKONECH (J. Vaněk, M. Penka, L. Pražáková)

16.1.	Úvod	183
16.2.	Místní příčiny nadměrného krvácení	184
16.3.	Celkové příčiny nadměrného krvácení	184
16.3.1.	Poruchy primární hemostázy	184
16.3.2.	Koagulopatie	185
16.3.3.	Porucha fibrinolýzy	186
16.3.4.	Cévní poruchy – vaskulopatie	186
	Pediatrický dodatek	187

17. KARDIOVASKULÁRNÍ RIZIKA VE STOMATOLOGICKÉ CHIRURGII A JEJICH PREVENCE (J. Vaněk, B. Semrád)

17.1.	Charakteristika a závažnost rizik v jednotlivých skupinách kardiovaskulárních onemocnění	189
17.1.1.	Nemocní s hypertenzí	189
17.1.2.	Nemocní s ischemickou chorobou srdeční	190
17.1.2.1.	Nemocní s anginou pectoris	190
17.1.2.2.	Srdeční infarkt	190
17.1.2.3.	Nemocní s ischemickou chorobou srdeční po revascularizačních operacích (aortokoronární bypassy, koronární angioplastiky)	190
17.1.3.	Nemocní s chlopenními srdečními vadami	190
17.1.3.1.	Oběhové komplikace nemocných s chlopenními vadami	190
17.1.3.2.	Riziko infekční endokarditidy	190
	Nemocní s vysokým rizikem (I. riziková skupina)	191
	Nemocní se středním rizikem (II. riziková skupina)	191
	Nemocní s malým rizikem (III. riziková skupina)	191
17.1.3.3.	Riziko tromboembolické příhody při snížení antikoagulační léčby před stomatochirurgickým výkonem	192
17.1.4.	Nemocní po srdečních operacích	192
17.1.5.	Nemocní s poruchami srdečního rytmu	192
17.2.	Schematická charakteristika rizik a postupů u jednotlivých skupin nemocných s kardiovaskulárními chorobami	192

18. PREVENCE CELKOVÝCH KOMPLIKACÍ VE STOMATOLOGII (J. Vomela)

18.1.	Úvod	195
18.2.	Etiologie celkových komplikací stomatologických výkonů	196

18.3.	Infekce	196
18.3.1.	Mikrobiální osídlení ústní dutiny	196
18.3.2.	Mikrobiální rizika	196
18.3.3.	Mediastinitis acuta	197
18.3.4.	Jiné infekční komplikace	198
18.4.	Trauma a cizí tělesa	198
18.4.1.	Traumatické léze v ústní dutině	198
18.4.2.	Cizí tělesa v dýchacích cestách	199
18.5.	Nežádoucí účinky lokální anestézie	200
18.5.1.	Obecné zásady lokální anestézie	200
18.5.2.	Komplikace lokální anestézie	200
18.5.3.	Terapie komplikací lokální anestézie	201
18.5.4.	Prevence nežádoucích účinků lokálních anestetik	201
18.5.5.	Terapie alergické reakce	202
18.6.	Celkové potíže	202
18.6.1.	Epileptický záchvat	202
18.6.2.	Hyperventilační tetanie	202
18.6.3.	Překotný porod	202
18.6.4.	Kolapsový stav	203
18.6.5.	Vliv endokrinních onemocnění	203
18.6.6.	Nemocní s obrnami	203
18.7.	Předoperační příprava	203
18.7.1.	Indikace k chirurgickému výkonu	203
18.7.2.	Součásti předoperačního vyšetření	203
18.7.3.	Obecná opatření před operací	204
18.7.4.	Poučení nemocného před operačním výkonem	204

19. ONKOLOGICKÁ PREVENCE VE STOMATOLOGII (J. Bilder)

19.1.	Úvod	205
19.2.	Primární prevence	205
19.3.	Sekundární prevence	206
19.4.	Terciární prevence	206

20. RECALL-SYSTÉM (J. Kilian)

21. PREVENTIVNÍ HLEDISKA PROVOZU STOMATOLOGICKÉ ORDINACE

(Z. Halačková) 211

22. ÚLOHA DENTÁLNÍ HYGIENISTKY V PREVENTIVNÍ STOMATOLOGII

(J. Handzel) 213

LITERATURA 217

AUTOŘI 221

REJSTŘÍK 229